

IMIGRANȚII RURALI DIN CLUJ-NAPOCA

Ioan Hosu

Fapt bine cunoscut, procesul industrializării coincide cu fenomenul prin care o mare masa de oameni pleacă de la țară la oraș, desprinderea celor ce pleacă din rural nefiind însă una totală, cel puțin pentru prima generație de migranți. Ei rămân purtătorii unor modele de acțiune și valorizare specific rurale, a căror studiere obligă sociologul specializat în problematica satului să-și lărgescă domeniul de investigație în sfere ale socialului pe care aceștia le parcurg.

Studiul proceselor de adaptare la viața de oraș a celor veniți din rural poate fi făcut fie de sociologia industrială, fie de sociologia urbană, însă imaginea cea mai cuprinzătoare poate veni din partea acelor care i-au studiat și în rural. Această încadrare mai bună pe care o poate da sociologul rural se bazează pe cunoașterea sistemelor de valori din lumea satului, sisteme de valori la care continuă să se raporteze cei proaspăt veniți în oraș. Pentru a păstra continuitatea și coerența în cercetarea unor populații care au manifestat la un moment dat un grad ridicat de mobilitate în spațiul social este necesar ca sociologul să efectueze aceleași „mișcări” (în cadrul spațiului social) ca populația pe care o studiază. În cazul sociologiei rurale, odată cu deplasarea "obiectului fizic de studiu"(populațiile din rural), putem spera, așa cum spune Mihai Cernea în apariția unei "sociologii rururbane"(1974,p.174).

În cele ce urmează am încercat să analizez schimbările pe care le-a produs industrializarea în spațiul rural. Unul dintre efectele negative al acestei dezvoltări rapide este plecarea masivă a celor din mediul rural spre cel urban. Fie că această plecare este una definitivă, fie că este temporară, ea are o amploare deosebită, fiind cauza principală a fenomenului de îmbătrânire a ruralului. De asemenea, important este să vedem cum sunt configurate sistemele valorice de "tranziție" ale imigranților rurali în noul context în care s-au stabilit. Pentru generațiile tinere de la sate prinse în "mecanisme industrial-urbane", este important de văzut care sînt sistemele valorice la care se raportează acei tineri care au plecat din sat, în ce măsură aceștia mai fac apel la "ceea ce spun bătrînii". Un prim demers al sociologului care studiază imigranții rurali este dat de încercarea de a identifica sistemul valoric la care aderă cei care au venit din rural - acest sistem poate fi unul care păstrează în mare parte elemente valorice specifice

ruralului sau poate împrumuta elemente caracteristice sistemelor valorice ale spațiului urban.

**Interviuri realizate cu subiecți născuți în com. Rîșca (jud. Cluj), al
cărui domiciliu este acum în Cluj-Napoca (teme principale)**

Plecarea din sat

Putem remarca două situații care motivează plecarea din sat. Prima dintre ele este dorința de a face școală. Plecarea din sat a celor care vor să facă o școală, se face în grupuri de câte trei până la cinci indivizi. Măcar unul din grup are o rudă la oraș, rudă care-i "orientează" spre alegerea unei școli, iar în unele cazuri le "aranjează" intrarea la școală.

Pentru cei care vin să caute de lucru (aceasta reprezintă a doua cauză majoră a plecării din sat), rudele reprezintă și primul adăpost până când vor primi locuința de la întreprindere (căminul de nefamiliști este de obicei prima locuință în care stau când vin la oraș).

Cauzele plecării din sat (identificate de subiecți)

Pentru cei mai mulți, plecarea din sat era rezultatul fenomenelor de contagiune care se manifestă în orice comunitate, cu atât mai mult în comunitatea despre care vorbim, unde în multe situații plecarea din sat are loc datorită faptului că "pleacă toată lumea". Plecarea fiind din acest punct de vedere o modă iar pe lângă aceasta mai acționau și alte mecanisme cunoscute în lumea satului. Cei care plecau la oraș să facă școala erau văzuți mai bine, erau "galantoni", limbajul acestora era altul, "se vedea pe ei ca au fost la oraș sau măcar sau mișcat din zona noastră". Băieții mergeau să facă o meserie pentru că atunci "doar cine nu vroia să intre la o școală sau la un curs de calificare doar acela nu se califică într-o meserie". În cele mai multe cazuri plecarea din sat era urmarea sfatului părinților, acest sfat dat de părinți apare pentru că și copilul vecinilor a plecat la oraș, "atunci să-l trimitem și noi la o școală". Această "concurrentă" (invidie care funcționează la sat mai acut decât la oraș) era elementul cel mai important care determină pe unii părinți să-și trimită măcar unul din copii la liceu sau mai nou la facultate. Pentru aceasta se face apel la rude, cunoștințe, aceasta doar în cazul în care copilul nu face față singur diferitelor probe sau examene. În situația în care într-o familie erau mai mulți copii atunci părinții nu-și dădeau la școală copilul care se descurca bine cu gospodăria, ci îl trimiteau pe cel mai mic dintre copii, pentru că aportul acestuia la treburile gospodăriei era cel mai mic. În cazul familiilor cu unul sau doi copii, părinții

nu sînt de acord cu plecarea copiilor la oraș, iar dacă aceștia pleacă totuși ei trăiesc cu speranța că, după terminarea școlii copii vor reveni acasă.

Plecarea la o școală reprezintă pentru majoritatea prima ieșire din spațiul comunei. O parte dintre cei intervievați au declarat că, până să vină la o școală la oraș, au mai ieșit din sat doar când și-au făcut buletin sau când mergeau să vîndă animale la târg pentru ca din banii obținuți să-și cumpere haine. De obicei mergeau de două sau trei ori până la Huedin (până la vârsta de 14 -16 ani). Perioada școlarizării este pentru mulți și perioada în care se stabilesc contacte susținute cu orașul, este faza în care începe de fapt socializarea în mediul urban.

Fetele se orientează de obicei către școli din orașele județului Cluj, pentru că sunt mai aproape de casă; în schimb băieții ajung să facă școala în orașe ca Sibiu sau Brașov, deoarece acolo a mai ajuns să facă școală cineva din sat. Acesta le-a aranjat și lor intrarea la școala profesională. Distanța față de casă nu este percepută ca fiind o piedică: ei spun că "doi ani de școală nu-i așa de mult, căci după aceea ne tragem cu serviciul către casă". Acest "ne tragem către casă" apare la insistențele părinților, care doresc să aibă copiii cât mai aproape de casă, ca să le fie mai ușor în caz de boală sau în cazul în care au nevoie de ajutor la munca câmpului. Se observă rolul important pe care îl are "sfatul" părinților în influențarea deciziei copiilor.

Subiecții intervievați spun că o alta cauză a plecării o reprezintă mirajul pe care orașul l-a exercitat asupra lor: "întotdeauna mi-am dorit să stau la oraș, nici nu văd ce aș fi putut face acolo (adică în sat)".

O altă cauză invocată, și cred eu cea mai importantă, este aceea că zona din care provin este una cu posibilități reduse de a câștiga existența (fiind zona de munte, acolo în afara de cartofi nu poți scoate altceva) "doar din cartof și creșterea animalelor nu poți trăi foarte bine, pămîntul îți dă doar cât să trăiești". Din cauza vieții grele de la sat mulți părinți își trimit copii la oraș să facă o meserie.

La întrebările: "De ce a-ți plecat din sat ?" și "Ce vă place la oraș ?", răspunsurile se referă la aceeași problemă, adică la viața grea de la sat: fiecare subiect subliniază acest lucru, "lucrează din greu și nu câștigă nimic".

Terminarea studiilor la oraș

Aceasta etapă coincide, pentru mulți din cei plecați din sat, cu angajarea într-o întreprindere din oraș. În momentul în care copiii pleacă la școală, părinții mai speră că după terminarea școlii aceștia se vor întoarce în sat. După ce tânărul a terminat școala și are un loc de muncă, va primi un

loc într-un cămin de întreprindere. Mai mult, el a avut ocazia ca pe parcursul școlii să vadă care sunt diferențele dintre sat și oraș, fapt care-l determină să-și amâne sau chiar să renunțe la a se mai întoarce în sat. În cazul familiilor cu unul sau doi copii situația este mai tragică (mai ales din punctul de vedere al părinților), deoarece plecarea copiilor la oraș înseamnă : " casa părintească va rămâne pustie și asta-i dureros". În această situație părinții vor insista ca măcar unul din copii să rămână în sat.

Viața la oraș

Pentru noii intrați în viața de oraș, acesta reprezenta locul în care se poate trăi mai ușor, locul care conferă statutul de „domn”. Pentru cei rămași în sat, cei care au ajuns în oraș sunt: "orașeni, acum sunteți domni de la oraș".

Întrebați ce le place la oraș toți răspund că: „viața care este mai comodă, faptul că ai mai mult timp liber, ai un salariu și poți câștiga mai bine”. Se observa însă că părerile despre viața la oraș sunt împărțite. Femeile declară că "mai demult" orașul le plăcuse mai mult (acest "mai demult" vizează perioada de dinainte de 1989). Pozițiile vis-a-vis de viața de oraș ar fi: "acuma mă atrage mai mult satul decât orașul" sau "TIU văd ceva frumos în orașul ăsta, deși înainte îmi plăcea". La aceste situații de indiferență sau respingere față de oraș am mai putea adăuga faptul că unii dintre ei se simt la bloc "ca leul închis în cușcă".

Bărbații declară că ceea ce-i deranjează cel mai tare la oraș este dezordinea și lipsa de siguranță. Aici s-ar putea manifesta și reminiscențe cu privire la ceea ce părinții spuneau despre oraș, pentru aceștia orașul reprezintă un loc plin de oameni de slabă calitate morală: "aveși grijă că acolo sunt mulți vagabonzi". Expresia "acolo în lume" (adică în oraș) ar avea ca opus "aici, acasă(adică-in sat)".

Relația cu satul

Toți subiecții intervievați continuă să meargă acasă la sfârșit de săptămână, frecvența plecării în sat diferă în rândul subiecților intervievați. Unii pleacă la sat săptămânal în vreme ce alții merg prin sat o dată la două luni. Cei care merg mai rar în sat se prin faptul că nu pot merge fie din cauza copiilor prea mici, fie că nu le permite serviciul, fie că transportul este prea scump. Deși toți declară că nu au nici un fel de obligații față de părinți, aceștia continuă să meargă în sat și să-i ajute la toate lucrările agricole importante, atât în week-end cât și în toate concediile. Când pleacă spre sat dacă-i întrebi unde se duc aceștia vor răspunde că pleacă *acasă*, iar dacă-i întrebi la plecarea din sat unde se duc vor răspunde că pleacă tot *acasă*,

atâta timp cât părinții lor sunt în viață. O bună parte din viața lor se desfășoară între aceste două *case*. Pendularea între aceste două medii face din ei niște oameni ai "tranziției" - tranziție între stilurile de viață ale satului și ale orașului.

De menționat că cei care merg la sat spun că ar merge și mai des să-i ajute la lucru dar că acum și-au mai pierdut din îndemânarea de-a lucra pământul. În aceste condiții munca câmpului devine foarte obositoare, cu toate că spun ei, continuă să le placă foarte mult. Efortul de a merge și de a lucra pământul chiar în condițiile în care de multe ori se fac de râs pentru că nu mai pot ține pasul la munca câmpului cu cei care au rămas în sat reprezintă o "slăbiciune" pe care o au vis-a-vis de sat.

Modul de întemeiere al familiei

La toți cei intervievați am întâlnit o situație similară legată de modul în care și-au întemeiat familia. În toate cazurile întâlnite atât soțul cât și soția sunt din comuna Rîșca. În cazul bărbaților, după terminarea armatei se duc în sat pentru a-și lua nevastă. Deși în marea majoritate a cazurilor viitorul cuplu se știe din copilărie, începutul unei relații mai apropiate se deriază abia după ce băiatul termină armata, ocazie cu care se pune și problema căsătoriei. În unele situații tinerii se cunosc la oraș cu ocazia unor vizite făcute la alți consăteni care stăteau deja în Cluj.

În fiecare caz părinții au un cuvânt important de spus referitor la căsătoria tinerilor (acest cuvânt al părinților față de întemeierea unei familii poate fi unul de încurajare sau poate fi unul de descurajare). Ceea ce am putut remarca a fost faptul că în ultimul timp tinerii nu mai ascultă aceste sfaturi ale părinților când e vorba de a se căsători cu cineva anume din sat, fata sau băiatul nu mai acceptă un(o) partener(ă) din sat, și vor încerca să-și caute pereche din altă parte. Legat de acest fapt unii subiecți spun că "acuma își mai i-au neveste și din altă parte, dar înainte se căsătoreau numai în comună". Abia în cazul unor divorțuri soția sau soțul la recăsătorie este din afara satului.

Această practică de a-ți alege partenerul de viață din sat era ceva obișnuit, sfatul părinților avea un rol important în această alegere. "De la o vreme încoace căsătoriile s-au mai amestecat" tinerii nu mai țin la ceea ce le spun părinții. Tipic pentru comuna Rîșca era faptul că în fiecare sat al comunei există trei sau patru familii mari, căsătoriile avînd loc doar între membrii acestor familii. Părinții le spuneau: "ia-o de nevasta că-î de la noi din sat, că-i aici aproape și o să vă faceți casă la noi în sat iar cînd o să avem mai mult de lucru o să puteți veni să ne ajutați...".

În cazul căsătoriei fetelor, acestea își urmează soțul la oraș unde vor avea ca primă locuință (în toate cazurile întâlnite) căminele de nefamiliști care le primesc de la întreprindere.

Nunta o fac (în toate cazurile intervievate) în sat, iar banii adunați la nuntă, precum și ceea ce mai primesc reprezintă "capitalul" de pornire în noua viață de la oraș. Un alt motiv pentru care își fac nunta în sat este faptul că la toți le plac obiceiurile de nuntă din sat care s-au păstrat, spun ei, prin tradiție.

Cercurile de prieteni

În toate cazurile "prieteni" cei mai buni sînt fie foști consăteni din Rîșca, fie sînt din alt sat dar mai întotdeauna sînt din mediu rural. Legat de vizitele pe care le fac, acestea sînt destul de rare și sînt făcute îndeosebi rudelor, fie de sînge (frați, veri), fie rudelor prin alianță (nași, fini).

Femeile declară că le-ar place să iasă mai des în "lume" dar "viața asta nu ne lasă". D.V. spune că: "aici este greu să-ți faci prieteni", iar B.V. spune că are prieteni mulți dar toți sînt veniți de la sat, consideră că "orașenii sînt prea superficiali, cei de la sat sînt mai realiști".

O altă piedică în calea stabilirii unor relații mai apropiate și cu alții decît cei veniți din rural, este lipsa de încredere în necunoscuți: "cu străinii nu poți vorbi prea multe pentru că dacă zici ceva greșit, cine știe ce impresie își fac despre tine". De aceea, ne spune D.V. "eu mai bine bine vorbesc cu cineva pe care-l știu, mai ales dacă-i din sat, pentru că cu el am subiecte de discuție comune". O altă cauză ce împiedică stabilirea unor relații mai strînse este faptul că la oraș oamenii au cam tot ce le trebuie și atunci nu-s obligați să apeleze la vecini pentru a cere ceva, în vreme ce la sat lipsurile sînt mai mari și atunci ești obligat să mergi la vecini cînd după una, cînd după alta. Ai. spune că această bunăstare care există la oraș ridică bariere între oameni: "bogăția îl izolează pe om, ridică bariere între oameni".

Sărbătorile religioase sînt ocazii pentru a vizita prietenii, atît cei din oraș dar mai ales cei din sat, pentru că de sărbători aceștia pleacă întotdeauna acasă: "cînd mergem de sărbători în sat ne întîlnim cu toți prietenii pe care i-am avut în sat, altfel n-avem cum pentru că majoritatea au plecat la oraș, puțini au rămas în sat".

Locul de muncă

Perioada în care au venit la Cluj ("pe vremea lui Ceaușescu") oferea posibilitatea de angajare pentru oricine dorea un loc de muncă la oraș, "atunci nu muncea numai cine nu vroia". Pentru toți, chiar și pentru cei care

acuma se află în șomaj, locul de munca este (sau a fost), locul unde își fac prieteni (aici își construiesc primul cerc de prieteni), este locul unde discută politică, acolo se afla cei cărora le mai cer sfaturi în situațiile când au diferite probleme. T.M. este șomeră dar ceea ce regretă ea nu este salariul care oricum era mic, ci faptul că la servicii "mai aveam cu cine vorbi, mai râdeam, timpul trecea mai ușor...".

Faptul că pentru toți locul de muncă ocupă o poziție importantă în viața lor, nu-i greu de dedus, pentru că odată adusă vorba de locul de muncă, subiecții vorbesc minute în șir despre meseria lor și despre ceea ce fac la serviciu. Apoi pe parcursul interviului menționează în repetate rânduri: „chiar am vorbit și cu colegii mei” sau „așa cum discutam și cu colegii despre problema pe care am avut-o”. Faptul că „Ceașescu le dădea de lucru la toți” reprezintă și unul din motivele pentru care unii dintre subiecții îl regretau. Un alt motiv pentru care este regretat, cu siguranța cel mai important, este faptul că: „Ceașescu ne dădea casă”. A fi proprietarul unei locuințe, atunci ca și acum, este lucrul care le conferă siguranța și liniștea cea mai mare, mai ales pentru cei care se aflau într-un mediu nou (cum este mediul urban pentru cei născuți în rural).

"Viziunea" asupra politicului

Din analiza interviurilor reies câteva aspecte importante:

a) locul în care se discuta cel mai des despre politică este locul de muncă, colegii de servicii sînt persoanele cu care se face schimbul cel mai frecvent de opinii politice (acest lucru are loc zilnic). Acasă discuțiile politice își găsesc loc cu greutate, mai ales ca soțiile celor intervievați spun că „noi nu prea ne pricepem la politică”.

b) într-adevăr femeile fac o figură aparte față de bărbați, toate sînt nostalgice după vremurile trecute, atît după cele mai îndepărtate („îl regret pe bietul Ceașescu, și atunci era rău dar acuma-i și mai rău”), dar și după cele mai apropiate („pe vremea lui Iliescu așa cum a fost, a fost mai bine, cei de acuma își pun lațul la gît”). Pentru femeile interievate prezentul este mai greu de suportat decît vremurile trecute, singurul lucru bun pe care revoluția la adus pentru acestea este: „revoluția mi-a adus casă, în primul rînd și speranțe, multe speranțe în al doilea rînd”.

Subiecții-bărbați au altă atitudine față de sistemul politic de pînă în 1989, îl condamnă, consideră că sistemele politice de după 1989 au un respect mai mare față de oameni, consideră un cîștig al guvernelor de după '89 faptul că: „au desființat statul la coadă și cartelele”. D.V. spune că: „dacă am bani pot să-nu cumpăr ce vreau și asta-i bine”.

Întrebați ce părere au despre Funar, nici unul dintre subiecți nu manifestă respingere față de stilul lui de a face politică, unul dintre subiecți menționează că: „trebuia să fie mai lăsător cu ungerii și să nu ne lege deolaltă”.

Deși în comuna Rîșca nu există nici un maghiar (deci nu i-au cunoscut decît după ce au venit la oraș), ei consideră ca fiind bine-venite aceste declarații și acțiuni (ale lui Funar), ele nu ar dăuna imaginii Clujului, dimpotrivă, Funar „a creat imaginea unor ardeleni hotărîți aici la Cluj” (N.N.). B.V. consideră că: „Funar s-a cam plafonat acum”, iar explicația acestei plafonări o pune pe seama jocurilor politice din interiorul partidului. A.I. spune că: „în situația asta instabilă este bine ca în Cluj trebuie să fie un primar român, dar după ce situația se stabilizează nu mai contează cine-i primar”.

Deși toți declară că n-au nimic cu ungerii, toți acceptă „festele” pe care le face Funar ungerilor și nici nu-l consideră răspunzător, pe Funar, pentru degradarea imaginii partidului. De asemenea doar într-un singur caz am putut observa o poziție anti-Iliescu, în celelalte situații toți consideră că pe vremea lui Iliescu era mai bine pentru că „aveai o siguranță a locului de muncă”.

În momentul cînd vorbesc despre politică, subiecții construiesc un portret ideal al omului politic: „politicianul ar trebui să elimine tensiunile dintre oameni și nu să creeze altele noi” (aici Iliescu este dat ca exemplu pozitiv - A.I.), „omul politic trebuie să fie de partea poporului și nu doar de partea cîtorva (M.D.)”, „e bine să fii autoritar (Funar), ca altfel rîde lumea de tine, că și de Iliescu au zis că-i prea zîmbitor (D.V.)”.

Referitor la privatizare, atitudinea este în general una ostilă: „în patroni nu poți avea prea multă încredere”, deși mulți dintre subiecți au lucrat sau continuă să lucreze după orele de program la patroni.

Locul pe care îl ocupa credința și tradițiile pentru imigranții rurali din Cluj-Napoca

Referindu-se la tradiții, subiecții vorbesc aproape întotdeauna și despre credințele religioase. Întrebați despre momentele plăcute ale locuirii lor la sat, la toți subiecții regăsim același răspuns: „sărbătorile și nunțile, pentru că atunci ieșeam în sat, la biserică sau la cămin...”.

Pentru N.N. biserica din sat reprezintă locul în care se reculege cel mai bine, acolo își face bilanțul realizărilor și tot acolo își tace și planurile de viitor. El spune că: „aici la oraș tot timpul nu ai vreme de nimic, uiți de Dumnezeu.” Atît pentru el cît și pentru alții din sat mersul la biserică

reprezintă ocazia de a-și întâlni rudele rămase în sat dar și prieteni care au rămas acasă.

Subiecții-femeie consideră că te poți ruga mult mai bine într-o biserică de la oraș, „aici ești mai liber, acolo în sat toată lumea se uită la tine”. Toți subiecții apreciază frumusețea tradițiilor din satul lor, dar consideră că multe s-au pierdut și că în scurt timp nu o să mai fie cine să le ducă mai departe. A.I. consideră că: „ar trebui să păstrăm măcar acele tradiții care se referă la caracterul ospitalier al românilor”. Obiceiurile de nuntă, cele legate de sărbătorile de iarnă fac obiectul numeroaselor aduceri aminte.

Satul – loc al unei posibile reîntoarceri

Este interesant de văzut modul în care subiecții se raportează la o posibilă variantă a reîntoarcerii în sat. întrebați dacă în viitor ar fi dispuși să se întoarcă în sat, nici unul dintre subiecți nu refuză această variantă, mai mult este chiar o strategie pe care aproape fiecare dintre subiecți o are deja schițată. Ceea ce-i ține la oraș (pe unii dintre subiecți) este faptul că în oraș posibilitățile de realizare a copiilor sînt altele. în sat nu mai sînt copii, nu mai sînt nici profesori sau învățători buni cu care să facă școală etc. Pentru unii dintre subiecți întoarcerea în sat este alternativa la situația în care ar rămîne șomeri. Pentru alții reîntoarcerea în sat este posibilă și chiar dorită „dacă vom ieși la pensie și copii vor fi aranjați (adică căsătoriți la casele lor)”.